



## EX CATHEDRA



Ala IONESCU

doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova

### Antreprenoriatul social: o abordare umană pe calea dezvoltării durabile

**Rezumat:** Dezvoltarea durabilă este un subiect pe larg dezbătut de majoritatea statelor lumii, care doresc să își unifice forțele întru asigurarea unui viitor prosper pentru generațiile ce urmează. Dezvoltarea durabilă abordează conceptul calității vieții în complexitate, sub aspect economic, social și de mediu, promovând ideea echilibrului între trei piloni: dezvoltarea economică, echitatea socială și conservarea mediului înconjurător. Articolul dat analizează obiectivele dezvoltării durabile și antreprenoriatul social ca instrumente de integrare a celor trei piloni, accentul fiind pus pe om și pe misiunea sa socială.

**Cuvinte-cheie:** dezvoltare durabilă, sustenabilitate, antreprenoriat social, valoare socială, educație.

**Abstract:** Sustainable development is the subject of most of the world's states, who want to unify their forces and actions to secure the future for generations to come. Sustainable development addresses in comprehensive way the concept of life quality in economic, social and environmental terms, promoting the idea of a balance between three pillars: economic development, social equity, and the preservation of the environment. This article analyzes the objectives of sustainable development and social entrepreneurship as a tool for integrating the three pillars, focusing on human being and social mission.

**Keywords:** sustainable development, sustainable development, social entrepreneurship, social value, education.

Noul mileniu se face remarcabil prin evoluții rapide pe multiple dimensiuni și printr-un progres științifico-tehnologic incontestabil. Aceste schimbări, de rând cu beneficiile indubitabile, au pus omenirea în fața unor provocări majore, precum: menținerea echilibrului resurse – consum; asigurarea echității sociale; construirea dialogului intercultural, interreligios, intergenerațional etc. Astăzi, cercetători, politicieni și oameni de afaceri, așezați la o masă rotundă, identifică și propun soluții pentru consecințele nefaste ale progresului, întru a preveni epuizarea irațională și inechitabilă a resurselor naturale, în așa fel încât să asigure o perspectivă clară și viabilă de dezvoltare socioeconomică și de protejare a mediului.

În acest context, toate sistemele trec printr-un șir de reforme și se adaptează continuu, fiecare stat în tempou propriu, adaptat la ritmul schimbărilor și al progresului. Una dintre provocările mileniului, printre multe altele, este ajustarea sistemului educațional la cerințele revoluției digitale, a tehnologiilor informaționale și comunicaționale; la necesitatea formării/pregătirii de cetățeni capabili de a-și găsi loc pe piața muncii, care este diferită de "predecesoarele sale", dar care comportă mai puține probleme sociale, decalaj de statut și acces la resurse, toate fiind subiecte ale dezvoltării durabile.

Într-o accepție comună, dezvoltarea durabilă este definită ca "dezvoltare care răspunde nevoilor prezentului, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi". Așa cum este concepută, se întemeiază pe trei piloni: dezvoltarea economică, dezvoltarea socială și protecția mediului [2].

Termenul este sinonim cu cel de sustenabilitate. Conform dicționarului explicativ al limbii române, **sustenabilitate** (< engl. *sustainable*) înseamnă: "s. f.: Calitate a unei activități antropice de a se desfășura fără a epuiza resursele dis-

ponibile și fără a distruge mediul, deci fără a compromite posibilitățile de satisfacere a nevoilor generațiilor următoare. Conferința mondială asupra mediului de la Rio de Janeiro din 1992 a acordat o atenție deosebită acestui concept, care implică stabilirea unui echilibru între creșterea economică și protecția mediului și identificarea de resurse alternative. Atunci când se face referire la dezvoltarea economică de ansamblu a unei țări sau regiuni, de obicei se utilizează termenul *dezvoltare durabilă* [3].

O altă perspectivă oferită de profesorul Trevor M. Letcher prevede conceptul celor trei ”P” (People, Planet, Profit): oameni, planetă și profit. Acești trei ”P” se bazează pe trihotomia practicilor durabile propuse de ONU: oamenii reprezintă dimensiunea socioculturală; planeta reprezintă dimensiunea de mediu, iar profitul – dimensiunea economică. Oamenii de știință trebuie să informeze societatea despre aspectele care necesită a fi schimbate, în condițiile în care societatea tinde să manifeste reticentă la transformare. Deseori, lipsa voinței politice și a conducerii impuse de diverși lobbști sunt factori care împiedică societatea să stabilească obiective ambițioase și să întreprindă pași fermi spre îndeplinirea angajamentelor. De aici apare necesitatea celui de-al patrulea ”P” – politica și politicile, în măsură să creeze sinergii între celelalte dimensiuni – oameni, planetă și profit.

În perspectiva dezvoltării durabile, nevoile populației pot să crească numai în limitele resurselor disponibile. Prin urmare, practicile durabile încep cu o evaluare a acestor nevoi, pe de o parte, și cu o estimare a disponibilității resurselor planetei, pe de altă parte. Ambele evaluări se vor desfășura în cheia celor patru ”P”. Ulterior, rezultatele vor fi analizate și valorificate pentru a proiecta tehnologii adecvate și a elabora strategii de implementare întru a echilibra raportul dintre cerere și ofertă și a permite schimbul de cunoștințe care să înlăture decalajul dintre știință și societate. Simultan cu dezvoltarea strategiilor, se adoptă o abordare interactivă a rețelei. Persoanele, al căror comportament necesită a fi schimbat, trebuie să fie implicate în procesul de identificare a soluțiilor, pentru a face schimbarea mai ușoară și mai puțin amenințătoare. Cel de-al patrulea ”P” al sustenabilității – politica sau politicile – întrevide stabilirea legăturii dintre știință și societate, dintre avertismentele întemeiate științific și acțiunile sociale. Și pentru a realiza o tranziție la energia viitoare, este nevoie de o conducere politică vizionară, precum și de voința de a pune în aplicare strategii de transformare [6].

*Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă*, adoptată de toate statele membre ale Organizației Națiunilor Unite în anul 2015, oferă un plan comun care să asigure pacea și prosperitatea pentru oameni și planetă, acum și în viitor. În centrul său sunt 17 obiective de dezvoltare durabilă, care reprezintă o cerere urgentă de acțiune a tuturor țărilor – dezvoltate și mai puțin

dezvoltate – într-un parteneriat global. Ele recunosc că eliminarea sărăciei trebuie să fie însoțită de strategii care să îmbunătățească sănătatea și educația, să reducă inegalitățile și să stimuleze creșterea economică – toate în timp ce se abordează schimbările climatice și se lucrează pentru a conserva biodiversitatea [7].

1. Fără sărăcie: eradicarea oricărei forme de sărăcii peste tot în lume.
2. Foamete ”zero”: eradicarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea agriculturii durabile.
3. Sănătate și bunăstare: asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării tuturor la orice vârstă.
4. Educație de calitate: garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți.
5. Egalitate între bărbați și femei: realizarea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și fetelor.
6. Apă curată și sanitație: asigurarea disponibilității și managementului durabil al apei și sanitație pentru toți.
7. Energie accesibilă și curată: asigurarea accesului tuturor la energie fiabilă, durabilă și modernă.
8. Muncă decentă și creștere economică: promovarea unei creșteri economice sustenabile, incluzive și durabile; angajare integrală și productivă; muncă decentă pentru toți.
9. Industrie, inovație și infrastructură: construirea unei infrastructuri reziliente, promovarea industrializării incluzive și durabile, încurajarea inovației.
10. Inegalități reduse: diminuarea inegalității veniturilor în interiorul țărilor și între acestea.
11. Orașe și comunități durabile: crearea și dezvoltarea orașelor și comunităților incluzive, sigure, reziliente și durabile.
12. Consum și producție responsabile: asigurarea unor modele durabile de consum și de producție.
13. Acțiune climatică: luarea de măsuri urgente de combatere a schimbărilor climatice și a impactului acestora, prin reglementarea emisiilor și promovarea dezvoltării în domeniul energiei regenerabile.
14. Viața acvatică: conservarea și utilizarea rațională a oceanelor, mărilor și resurselor marine pentru o dezvoltare durabilă.
15. Viața terestră: protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea durabilă a pădurilor, combaterea deșertificării, stoparea și repararea degradării solului și stoparea pierderii de biodiversitate.
16. Pace, justiție și instituții puternice: promovarea societății pașnice și incluzive pentru o dezvoltare durabilă, a accesului la justiție pentru toți și

crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile.

17. Parteneriate pentru realizarea obiectivelor: consolidarea mijloacelor de implementare și revigorarea parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă [10].

Urmând traseul obiectivelor stipulate mai sus, pot fi numite o serie de acte naționale și internaționale care contribuie într-o măsură mai mare sau mai mică la realizarea acestora. Printre cele mai importante documente, enumerăm: *Acordul de asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană*; *Strategia și viziunea pe termen lung „Moldova 2030”*; *Strategia de dezvoltare a serviciilor de extensiune rurală 2012-2022*; *Strategia de dezvoltare a comerțului interior în Republica Moldova pentru anii 2014-2020*; *Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația 2020”*; *Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pentru anii 2013-2020*; *Strategia de mediu pentru anii 2014-2023*; *Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027*; *Strategia cu privire la diversitatea biologică a Republicii Moldova pentru anii 2015-2020*; *Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021*; *Programul de dezvoltare a învățământului medical și farmaceutic în Republica Moldova pe anii 2011-2020*; *Programul național în sănătatea și drepturile sexuale și reproductive pentru anii 2017-2021*; *Programul de dezvoltare a educației incluzive 2011-2020*; *Programul național de extindere a suprafețelor cu vegetație forestieră pentru anii 2014-2018*; *Programul de conservare a solurilor și creșterea fertilității solurilor pentru anii 2011-2020*.

Generalizând cele prezentate mai sus, putem concluziona că Republica Moldova este parțial aliniată obiectivelor dezvoltării durabile prin diverse documente de politici, strategii, programe și planuri de acțiuni. În același timp, calitatea documentelor strategice nu poate fi negată, dar persistă dificultăți în implementarea acestora, pe de o parte, și în găsirea sinergiei între ele, a abordării multidisciplinare și inovative, pe de altă parte.

Fiind un stat în tranziție, afectat de corupție înaltă, migrație și șomaj, toate acestea generează un amalgam de probleme de ordin economic și social. Nici statul, nici societatea civilă nu pot face față acestui val de probleme, ceea ce este specific nu doar statelor în curs de dezvoltare precum Republica Moldova. Statele dezvoltate sunt din ce în ce mai mult preocupate de o implicare activă a cetățenilor, mai ales a sectorului de afaceri, în soluționarea și prevenirea problemelor sociale, deplasând orientarea de la egoism și generare de profit personal, la altruism și creare de valoare socială, la rezolvarea problemelor sociale prin intermediul antreprenoriatului social.

Din punct de vedere științific, antreprenoriatul so-

cial este definit ca un model de afacere antreprenorială care urmărește două obiective: rezolvarea unei probleme sociale și obținerea unui profit pentru soluționarea acesteia. Antreprenoriatul social nu implică o anumită formă organizațională, el trebuie înțeles ca un construct multidimensional și dinamic ce pendulează la intersecția dintre sectoarele public, privat și non-privat. El prevede comportamente excepționale, deoarece derulează anumite activități care aduc și profit, dar acest profit este direcționat spre susținerea unor cauze sociale. Comportamentele respective trebuie susținute, iar persoanele care posedă capacitatea și disponibilitatea pentru această activitate trebuie încurajate și recompensate.

Termenii de *antreprenoriat social* și *antreprenor social* au fost utilizați pentru prima dată în literatura economică în anii '60-'70 și au căpătat o răspândire rapidă în anii '80-'90, fiind promovați de o serie de personalități, inclusiv de Bill Drayton – fondatorul și liderul fundației *Ashoka* (Innovators for the Public), organizație dedicată descoperii și susținerii antreprenorilor sociali din lume. Această fundație a sponsorizat 2145 de persoane din 73 de țări, printre care și Muhammad Yunus – fondatorul *Grameen Bank*, instituție care acordă împrumuturi, sub formă de microcredite, persoanelor care solicită ajutor financiar (M. Yunus a obținut Premiul Nobel pentru Pace în anul 2006) [11].

Un antreprenor social se deosebește de ceilalți antreprenori prin faptul că își propune, în primul rând, să genereze „valoare socială”, și nu profit. Acesta acționează ca agent al schimbării în societate, găsind oportunități inovatoare pentru a îmbunătăți sistemul și soluții sustenabile. Toate eforturile lui se concentrează spre obținerea unor rezultate pe termen lung, dar și spre crearea unui impact măsurabil prin deschiderea de noi direcții în dezvoltarea durabilă a societății [9].

Conform legislației din Republica Moldova (Legea nr. 223 din 02.11.2017 privind modificarea și completarea unor acte legislative): „Antreprenoriatul social este o activitate de antreprenoriat al cărei scop principal este soluționarea unor probleme sociale în interesul comunității” [5]. Dată fiind descrierea succintă a conceptului și a obiectivelor acestuia, poate fi făcută conexiunea cu majoritatea obiectivelor dezvoltării durabile, precum și cu cei patru ”P”: oameni, planetă, profit și politici. Drept dovadă la cele expuse vor servi câteva exemple de antreprenoriat social atât internațional, cât și local.

Muhammad Yunus (bancherul săracilor) și microcreditare în Bangladesh. Acest antreprenor social a decis să înfrunte una dintre cele mai stringente probleme din localitatea sa – sărăcia. El a introdus sistemul de microcreditare pentru cei săraci, care până atunci nu aveau nicio șansă de a primi un credit. A fost încurajată microcreditarea femeilor, întrucât experiența a demonstrat că ele sunt mai responsabile în restituirea banilor și ges-

ționarea afacerilor mici în Bangladesh. Prin intermediul acestui sistem inovativ de creditare au fost soluționate mai multe probleme și atinse cel puțin trei dintre obiectivele dezvoltării durabile: reducerea sărăciei, crearea locurilor de muncă, egalitatea de gen etc. [11]

O istorie de succes ar fi întreprinderea socială austriacă *Magdas*, care oferă servicii hoteliere la nivel de patru stele și concurează cu multe alte hoteluri de pe piață. Prin ce este diferită și de ce această afacere este socială? Întreprinderea angajează persoane refugiate, le instruește și le valorifică potențialul, oferindu-le șansa de a se încadra în societate și de a obține calificare și un loc de muncă. Un alt aspect inovativ ține de clădirea întreprinderii, care a căpătat un nou suflu și a doua viață, în trecut – un fost azil, dar, reconstruită, îmbină tradițiile locale cu inovația.

Noua Zeelandă, o țară foarte îndepărtată la prima vedere, are însă mai multe similitudini cu Republica Moldova: baza economiei este agricultura (valorificarea solului și creșterea animalelor), numărul de locuitori ușor depășește cifra de 3 milioane. Cu toate acestea, nivelul de viață este ridicat, corupția se află la limitele de jos, iar inovațiile sociale își găsesc locul în această țară, printre care antreprenoriatul social, care are o tradiție de peste 20 de ani.

Un exemplu strălucit este întreprinderea socială *Altus*, care oferă locuri de muncă, de instruire și de creștere profesională pentru peste 200 de persoane cu dizabilități. Serviciile prestate sunt diverse: împachetare, reciclare, aplicare de etichete etc., muncă manuală și operațiuni foarte simple adaptate la capacitățile angajaților. Persoanele cu dizabilități în orice societate se confruntă cu o multitudine de probleme, pornind de la cele de sănătate și dependență, până la excluziune și costuri înalte de întreținere. *Altus* însă a găsit o soluție ce generează profit și rezolvă câteva din problemele sus-numite. Persoanele cu dizabilități care obțin pentru prima dată un loc de muncă devin cetățeni mai activi și mai fericiți ai societății: aceștia își aduc contribuția, chiar și la o capacitate mai redusă, socializează cu persoane asemănătoare lor, găsesc un scop în viață, plătesc taxe în loc să depindă în totalitate de prestațiile sociale de la stat, familiile lor sunt mult mai abile, deoarece beneficiază de momente de ”respiro” atâta timp cât persoanele respective sunt la muncă.

Deși Republica Moldova se află abia la început de cale, iar conceptul de *antreprenoriatur socială* este relativ nou și necunoscut pentru mulți, se conturează deja primele exemple demne de urmat.

Întreprinderea socială *Floare de cireș* din s. Răzeni, r. Ialoveni, a demonstrat că este posibil de soluționat anumite probleme la nivel de comunitate, în același timp fiind o afacere profitabilă și un exemplu pentru întreaga țară. Întreprinderea prestează servicii de alimentare

și catering, o parte din angajații săi fiind persoane cu dizabilități sau social vulnerabile. Acest exemplu este asemănător celui descris anterior, diferite fiind sfera de activitate și scala afacerii, însă spectrul problemelor pe care le rezolvă rămâne același și impactul social este de rezonanță.

Șirul istoriilor de succes ar putea continua, însă scopul demersului a fost de a trasa firul logic între exemple de antreprenoriatur social și contribuția acestora la îndeplinirea obiectivelor dezvoltării globale. Este cert faptul că abordarea inovativă de antreprenoriatur social în niciun caz nu anulează eforturile guvernamentale și ale ONG-urilor, dimpotrivă – reprezintă un instrument complementar și capacitează oamenii (antreprenorii sociali) să demonstreze un rol activ în soluționarea problemelor sociale.

**În concluzie:** Educația pentru dezvoltarea durabilă, precum și educația antreprenorială sunt deja pe agenda instituțiilor de învățământ. Factorul care lipsește cu desăvârșire este promovarea acestui concept relativ nou, însă inovativ. În Republica Moldova, la nivel universitar, sunt abordate anumite elemente/subiecte în cadrul *Economiei sociale*, însă acestea sunt foarte puțin valorificate.

Șansele de a educa o generație cu competențe antreprenoriale, capabilă să își asume responsabilități și să participe activ la rezolvarea problemelor din societate cresc odată cu sădirea acestei ”semințe” cât mai devreme, de pe băncile școlii. Ar fi necesar de integrat acest curs fie în cele existente sub formă de module, fie de conceput o disciplină opțională separată, în cadrul căreia elevii ar însuși conceptul și, mai important, ar analiza exemplele de succes din toată lumea, fiind încurajați, de la vârstă fragedă, să devină antreprenori sociali pentru comunitatea din care fac parte, propunând idei de valoare cu misiune socială, în același timp generatoare de profit și durabile în timp.

#### REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Altus-social enterprise. Pe: <https://socialenterpriseauckland.org.nz/spotlight-story/altus-enterprises/> (Accesat la 25.02.2019)
2. Becker P. Sustainability Science Managing Risk And Resilience For Sustainable Development. Oxford: Elsevier, 2014.
3. Dicționar explicativ al limbii române. Pe: <https://dexonline.ro/definitie/sustenabilitate> (Accesat la 25.02.2019).
4. Floare de cireș – întreprindere socială. Pe: <https://www.floaredecires.org/> (Accesat la 25.02.2019).
5. Legea nr. 223 din 02.11.2017 privind modificarea și completarea unor acte legislative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 411-420, art. 689. 2017. Pe: <http://lex.justice.md/md/372683%20/> (Accesat la 15.06.2019).

6. Letcher T. M. Future energy. Second ed. Elsevier, 2014.
7. Obiectivele dezvoltării durabile. Pe: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdgs> (Accesat la 03.03.2019).
8. Magdas – social enterprise. Pe: <https://www.magdas-hotel.at/en/> (Accesat la 03.03.2019).
9. Mitra C. Contribuția antreprenoriatului social și responsabilității sociale la rezolvarea problemelor sociale ale societății. Teză de doctor. Cluj-Napoca, 2011. 247 p.
10. Yunus M. A world of three zeroes. London: Scribe, 2017.
11. Yunus M. Dezvoltarea afacerilor sociale. București: Curtea Veche Publishing, 2010.